

СУДСКА ПРАКСА

УДК/UDC 340.142:347.77/.78(497.6)
347.77/.78(497.6)
347.9(497.6)
342.744(497.6)
342.737(497.6)
DOI: 10.7251/GPFIS1501130C

Припремио: Димитрије Теранић

СУДСКА ПРАКСА УСТАВНОГ СУДА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

АУТОРСКО ПРАВО

Одбија се захтјев тридесет осам (38) посланика Народне скупштине Републике Српске за оцјену уставности одредаба члана 4. ст. 2. и 3, члана 5, члана 6. став 3, члана 9. став 1, члана 10, члана 11. став 1. тачка д), члана 17, члана 18. став 1. и члана 21. став 1. Закона о колективном остваривању ауторског и сродних права („Службени гласник БиХ” број 63/10). Утврђује се да су одредбе члана 4. ст. 2. и 3, члана 5, члана 6. став 3, члана 9. став 1, члана 10, члана 11. став 1. тачка д), члана 17, члана 18. став 1. и члана 21. став 1. Закона о колективном остваривању ауторског и сродних права („Службени гласник БиХ” број 63/10) у складу с чланом II/3.и) и к) и чланом II/4. Устава Босне и Херцеговине. Одбацује се захтјев тридесет осам (38) посланика Народне скупштине Републике Српске за оцјену законитости чл. 4, 5. и 6. Закона о колективном остваривању ауторског и сродних права („Службени гласник БиХ” број 63/10) у односу на Закон о ауторском и сродним правима („Службени гласник 100 Билтен Уставног суда Босне и Херцеговине, 2015. година БиХ” број 63/10) и члан 10. Закона о облигационим односима („Службени лист СФРЈ” бр. 29/78, 39/85, 45/89, 57/89, „Службене новине РБиХ” бр. 2/92, 13/93, 13/94, „Службене новине ФБиХ” бр. 29/03 и 42/11 и „Службени гласник Републике Српске” бр. 17/93, 3/96, 39/03 и 74/04), због ненадлежности Уставног суда за одлучивање.

Димитрије Теранић, Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву,
dimitrijeceranic@yahoo.com.

Из образложења:

Законом прописано обавезно колективно остваривање неких ауторских права у вези је управо са ауторовим правом на накнаду за искориштавање његовог дјела. Циљ таквог рјешења у различитим законодавствима је исти: да се у случајевима када би ауторима било веома тешко, па чак и немогуће остварити своја права индивидуално, осигура најповољнији и најефикаснији начин да своје право на накнаду ипак остваре. То је нарочито важно када аутор није титулар искључивог имовинског права, већ само права на накнаду, дакле када аутор нема могућност да изричито допусти или забрани одређене видове искориштавања свог дјела, већ га корисник може искориштавати на основу законске лиценце, а обавезан је аутору платити накнаду. Наиме, у таквим случајевима аутор нема увид у круг лица која се користе таквим законским овлашћењем, практично нема ни могућност да самостално утврди ко све искориштава његово дјело, па у недостатку уговора са сваким могућим корисником често остаје ненамирен. Колективне организације, с друге стране, имају више средстава и техничких могућности да контролирају такву употребу дјела, идентифицирају кориснике и исходе закључење уговора о накнади и њену наплату. Важно је уочити да за разлику од заступника аутора код индивидуалног остваривања права колективна организација наступа у своје име, али за рачун аутора.

Уставни суд понавља да постоји законска претпоставка да је колективна организација, унутар врсте права и врсте дјела за које је специјализирана, овлаштена дјеловати за рачун свих аутора. Али, како је већ речено, будући да се ради о правима која се, ипак, могу и индивидуално остваривати, таква претпоставка престаје да важи и да производи правно дјеловање од момента када аутор изричито обавијести одговарајућу колективну организацију да неће своја права остваривати путем ње и на колективан начин (члан 18. став 2. оспореног Закона). С друге стране, одредбом члана 16. оспореног Закона прописано је да су чланови колективне организације само они аутори који су јој уговором повјерили остваривање својих права, а чланом 21. став 1. да се остварени приходи расподјељују само оним ауторима који су склопили такав уговор у складу с годишњим планом који усвоји скупштина колективне организације и у складу с усвојеним правилима о расподјели. Дакле, да би учествовали у расподјели накнада које прикупи колективна организација, постоји имплицитан захтјев да аутори морају бити чланови те организације, односно да с њом закључе уговор.

(Одлука Уставног суда Босне и Херцеговине, број У 18/14 од 9. јула 2015. године)

ПРАВО НА „СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ“

Утврђује се повреда права на правично суђење из члана II/3.е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6. став 1. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода. Укида се Рјешење Врховног суда Републике Српске број 95 0 П 032853 14 Рев од 12. фебруара 2015. године. Предмет се враћа Врховном суду Републике Српске, који је дужан да по хитном поступку донесе нову одлуку, у складу са чланом II/3.е) Устава Босне и Херцеговине и чланом 6. став 1. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода. Налаже се Влади Републике Српске да, у складу са чланом 74. Правила Уставног суда Босне и Херцеговине, Г.Ö., у року од три мјесеца од достављања ове одлуке, исплати износ од 10.000,00 КМ на име накнаде нематеријалне штете због одвојеног живота од сина за вријеме поступка по захтјеву за дјететов повратак уз обавезу да, након истека овог рока, плати Г.Ö. законску затезну камату на евентуално неисплаћени износ или дио износа накнаде одређене овом одлуком.

Из образложења:

Уставни суд ће испитати да ли је у конкретном случају дошло до произвољне примјене релевантних одредаба Конвенције, као и домаћег закона. Наиме, Уставни суд примјећује да је Основни суд јасно навео да се поступак ради враћања дјетета у конкретном случају води према одредбама Конвенције. Уставни суд мора примијетити да се у конкретном случају, заиста, ради о ситуацији када домаћи судови одлуку о враћању дјетета доносе примјеном одредаба Конвенције. Даље, Уставни суд подсјећа да је у Босни и Херцеговини ратификацијом наведене конвенције она постала саставни дио домаћег правног система, без доношења даљњих аката о њеном провођењу, дакле, директно се примјењује као дио националног законодавства. С тим у вези је изузетно важно схватити саму суштину Конвенције. Имајући у виду Правила *Pérez Vera*, којима се истичу правила и дају упутства у примјени Конвенције, произлази да је дух Конвенције да се спријечи отмица дјете, односно да се спријечи „легализација” отмица, које се врши путем хитног поступања и путем налога да се дијете врати у мјесто свог посљедњег (сталног) боравишта, односно да се врати у претходно стање, тј. у стање прије отмице, како би се спријечио негативан утјецај отмице на дијете. Међутим, *ratio* Конвенције, поред борбе против отмица дјете, јесте заштита дјете и њихових основних интереса. Стога, у интересу дјетета постоје и изузеци предвиђени чланом 13. Конвенције (и другим члановима) који садрже изузетке од опћег правила повратка дјетета у мјесто боравка прије отмице.

Уставни суд примјећује да од правила обавезног и хитног повратка отетог дјетета постоје изузеци који оправдавају одлуку којом се одбија повратак дјетета. Такође, Уставни суд подсјећа на праксу Европског суда, који је у сличним предметима, који су укључивали и примјену одредаба Конвенције, закључио да суд државе којој је упућен захтјев ради повратка дјетета мора истински узети у обзир факторе који могу представљати изузетак од налагања хитног повратка (у смислу чл. 12, 13. и 20. Конвенције), нарочито ако их је изнијела једна од страна у поступку, конкретно страна која се противи враћању дјетета. Такође, Европски суд је истакао да суд државе којој је упућен захтјев ради повратка дјетета мора донијети одлуку која је довољно образложена. Имајући у виду примјену Конвенције, то значи да лице које се противи повратку дјетета мора предочити довољно доказа којима ће поткријепити наводе о постојању опасности, а нарочито „озбиљне” опасности у смислу члана 13.б) Конвенције. При томе „озбиљна опасност” не обухвата само физичку опасност или психолошку трауму већ и неповољан положај (или „неподношљиву ситуацију”, термин који је користио и Европски суд), али не обухвата све неугодности које су нужно везане за повратак дјетета, већ се тиче само ситуација које надилазе оно што би дијете могло разумно поднијети (види, Европски суд, пресуда Х против Латвије).

(Одлука Уставног суда Босне и Херцеговине, број АП 2784/15 од 14. октобра 2015. године)

ПРАВО НА ОБРАЗОВАЊЕ

Одбија се као неоснован захтјев Жељка Комшића, предсједавајућег Предсједништва БиХ у вријеме подношења захтјева, за оцјену уставности Закона о основном образовању и васпитању Републике Српске („Службени гласник Републике Српске” бр. 74/08 и 71/09), Закона о средњем образовању и васпитању Републике Српске („Службени гласник Републике Српске” бр. 74/08, 106/09 и 104/11), закона о основном образовању и васпитању и закона о средњем образовању и васпитању свих десет кантона у Федерацији Босне и Херцеговине (Унско-сански кантон, Посавски кантон, Тузлански кантон, Зеничко-добојски кантон, Босанскоподрињски кантон, Средњобосански кантон, Херцеговачко-неретвански кантон, Западнохерцеговачки кантон, Кантон Сарајево и Кантон 10).

Из образложења:

Уставни суд подсјећа и на то да право на образовање, на начин како је то утврђено у првој реченици члана 2 Протокола број 1, свима под

јурисдикцијом уговорних странака гарантује право приступа образовним установама које у датом тренутку постоје, али такав приступ представља само дио права на образовање. Да би то право било дјелотворно, уз то је, *inter alia*, потребно да појединац-корисник има могућност да убире користи од образовања које је похађао, то јест да има право да му се, у складу с правилима која су на снази у свакој држави и у одговарајућем облику, службено признају студији које је завршио (види, Европски суд, Оршуш и др. против Хрватске, пресуда од 16. марта 2010. године, став 146; Белгијски језички случај, пресуда од 23. јула 1968. године, стр. 30-32; *Kjeldsen, Busk Madsen и Pedersen* против Холандије, 7. децембар 1976. године, став 52; и *Leyla Şahin* против Турске, број 44774/98, став 152, ЕCHR 2005-XI).

Право на образовање које гарантује прва реченица члана 2 Протокола број 1 по самој својој природи захтијева да га уређује држава, али се тиме никада не смије повриједити суштина права, нити смије да буде у супротности с другим правима предвиђеним у Европској конвенцији или њеним протоколима (види, Европски суд, Белгијски језички случај, претходно цитирано, стр. 32, став 5). У односу на његову другу реченицу, Европски суд је у својој пресуди *Campell и Cosans* против Уједињеног Краљевства објаснио ријечи „филозофска убјеђења” у смислу друге реченице члана 2. Наиме, у свом уобичајеном значењу ријеч „убјеђења” није сама по себи синоним ријечи „мишљења” и „идеје” како су оне употријебљене у члану 10 Европске конвенције којим се гарантује слобода изражавања. Она је сличнија појму „вјеровања” (у француској верзији текста *convictios*) који се јавља у члану 9 којим се гарантује слобода мисли, савјести и вјероисповијести и означава гледишта која у извјесном степену могу бити убједљива, озбиљна, досљедна и важна (види, Европски суд, *Campell и Cosans* против Уједињеног Краљевства, пресуда од 25. фебруара 1982. године, Серија А, број 48, стр. 16, став 36).

Такође, Европски суд је навео да ријеч „филозофски” није могуће исцрпно дефинисати, те да је неопходно уложити мало труда да би се дошло до његовог прецизног значења. Европски суд је навео да, имајући у виду Европску конвенцију као цјелину, укључујући и члан 17, израз „филозофска убјеђења” у овом случају означава, према мишљењу Европског суда, таква убјеђења која завређују да се поштују у демократском друштву (види, Европски суд, *Young, James и Webster* против Уједињеног Краљевства, пресуда од 13. августа 1981. године, Серија А, број 44, стр. 25, став 63) и која нису у нескладу с људским достојанством. Сем тога, та убјеђења не смију бити у супротности с правом дјетета на образовање, чему је посвећен читав члан 2 у ком

доминира прва реченица. Даље, према пракси Европског суда, члан 2 обухвата све функције државе које се тичу образовања и наставе, не дозвољава да се прави разлика између вјерске наставе и других предмета. Он прописује да држава мора да поштује убјеђења родитеља, и вјерска и филозофска, у цјелокупном програму државног образовања.

(Одлука Уставног суда Босне и Херцеговине, број АП 26/13 од 26. марта 2014. године)

ПРАВО НА СЛОБОДУ КРЕТАЊА И ПРЕБИВАЛИШТА

Одбија се као неоснован захтјев једне четвртине делегата Дома народа Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине за оцјену уставности одредбе члана 2 у дијелу којим се мијења члан 8 ст. 2, 3, 4, 5 и 6 и члана 3 у дијелу којим се мијења члан 8а. став 1 Закона о измјенама и допунама Закона о пребивалишту и боравишту држављана Босне и Херцеговине („Службени гласник Босне и Херцеговине” број 58/15). Утврђује се да су одредбе члана 2 у дијелу којим се мијења члан 8 ст. 2, 3, 4, 5 и 6 и члана 3 у дијелу којим се мијења члан 8а. став 1 Закона о измјенама и допунама Закона о пребивалишту и боравишту држављана Босне и Херцеговине („Службени гласник Босне и Херцеговине” број 58/15) у складу са чланом II/3м), II/4 и II/5 Устава Босне и Херцеговине.

Из образложења:

Уставни суд наглашава важност права на пријаву пребивалишта као правног основа за остваривање бројних других права држављана БиХ у мјестима пребивалишта, почев од активног и пасивног бирачког права, права на запошљавање, здравствену заштиту, добивање донација за обнову порушене имовине итд. Уставни суд прихвата образложење које је дато уз Приједлог закона о измјенама и допунама приликом његовог упућивања у парламентарну процедуру да се у конкретном случају ради о побољшању текста основног закона и прецизирању услова за пријављивање и одјављивање пребивалишта и боравишта с циљем спречавања злоупотреба ових института. Анализирајући оспорене одредбе, посебно са аспекта разлога који су наведени у захтјеву, Уставни суд не може да утврди да се њима на било који начин мијењају постојећа законска рјешења која се односе на слободу кретања и пребивалишта расељених лица и повратника, нити оне имају икакве негативне импликације у односу на уставно право на повратак избјеглица и расељених лица у мјеста у којим су живјели прије рата сходно члану II/5 Устава БиХ. Такође, Уставни суд сматра да су неосновани наводи подносиоца захтјева о супротстављености оспорених одредаба Поглављу IV

ЗПБ којим је прописана олакшана пријава пребивалишта повратника и расељених лица (уз идентификациони докуменат и докуменат којим доказује своје пребивалиште прије сукоба) у ситуацији када повратници који су пријавили своје пребивалиште сходно Поглављу IV, заједно са свим осталим држављанима са евидентираним пребивалиштем, подлијежу контроли евидентираниог пребивалишта. При томе Уставни суд запажа да је законодавац, прописујући доказе који могу бити ваљан правни основ за пријаву пребивалишта, прописао широк спектар доказа за које Уставни суд сматра да су разумни и објективни. Осим тога, законодавац је чланом 8а. ст. 2 и 3 Закона о измјенама и допунама прописао и одређене олакшице за држављане са евидентираним пребивалиштем приликом контроле да ли су испуњени услови за пријаву. При томе Уставни суд истиче да је чланом 1 став 3 ЗПБ прописано „да се ниједна одредба тог закона не смије тумачити тако да ограничава право држављана на слободан избор мјеста пребивалишта”. Имајући у виду наведено, Уставни суд сматра да оспореним одредбама није стављен претјеран терет на повратнике који су пријавили своја пребивалишта прије сукоба уз олакшану пријаву а који подлијежу контроли свих евидентираних пребивалишта у односу на јавни интерес који се огледа у обезбјеђењу тачних и истинитих евиденција о пријављеним пребивалиштима и у потреби да се унаприједи систем личних докумената.

Подносилац захтјева сматра да су оспореним одредбама повријеђена права повратника на забрану дискриминације у вези са правом на слободу кретања и пребивалишта из члана II/3м) Устава БиХ и правом избјеглица и расељених лица да се слободно врате у своје домове из члана II/5 Устава БиХ. При томе подносилац захтјева истиче да су оспореним одредбама повријеђена права Бошњака и Хрвата који желе да се врате на просторе Републике Српске одакле су у вријеме ратног сукоба протјерани због своје етничке припадности. У вези с наведеним, Уставни суд запажа да је у претходним ставовима ове одлуке утврдио да оспореним одредбама нису повријеђена права повратника на слободу кретања и пребивалишта. У односу на наводе подносиоца захтјева да су примјеном оспорених одредаба повратници бошњачке и хрватске националности у РС дискриминисани у вези са својим правом на слободан повратак у своје домове, Уставни суд је већ навео да не може да утврди да се оспореним одредбама ни на који начин мијењају постојећа законска рјешења која се односе на повратак избјеглица и расељених лица и њихове имовине. Уставни суд запажа да подносилац захтјева није понудио аргументе којима би оправдао своје наводе о томе да су примјеном оспорених одредаба повратници бошњачке и хрватске националности различито третирани у односу на друге др-

жављане на које се, такође, односе оспорене одредбе. С тим у вези, Уставни суд наглашава да је чланом 1 став 2 ЗПБ прописано „да се све одредбе тог закона односе једнако на све држављане, осим ако није друкчије предвиђено у посебним одредбама у Поглављу IV тог закона”.

*(Одлука Уставног суда Босне и Херцеговине, број У 5/15
од 26. новембра 2015. године)*